

Jerzy Hausner

WSPÓŁPRACA NAUKI Z BIZNESEM. Tezy do dyskusji (wersja z 11.01.2022)

W pierwszej części opracowania przedstawiam tezy dwóch raportów, które powstały 7-9 lat temu i odnosiły się do kluczowych uwarunkowań relatywnie niskiej innowacyjności polskiej gospodarki. Czynię tak, bowiem przywołane tezy nadal wydają się aktualne. Stanowią one opis trwałych, strukturalnych uwarunkowań niesprzyjających współpracy nauki i biznesu w Polsce.

Geodecki, T., Gorzelak, G., Górniak, J., Hausner, J., Mazur, S., Szlachta, J., Zaleski, J.: Kurs na innowacje. Jak wyprowadzić Polskę z rozwojowego dryfu, Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej: Kraków 2012, wybrane tezy

Rozwija się w Polsce specyficzna formuła europeizacji, zorientowana głównie na absorpcję środków. Prowadzi to nas w kierunku pasywnego i reaktywnego dostosowywania się, zamiast do wyprzedzającego aktywnego i kreatywnego przestawiania się. Jednocześnie wdrażaniu środków unijnych towarzyszy tendencja do centralizacji działań i decyzji kosztem zmniejszania prerogatyw samorządów.

Sposób wykorzystania w Polsce środków unijnych sprawia, że w stopniu dominującym zostały one ukierunkowane na wywołanie efektu popytowego. To niewątpliwie nakręca koniunkturę, łagodzi nierównowagę budżetową oraz pobudza wzrost gospodarczy, co okazało się szczególnie pomocne w latach 2009–2010, w których polska gospodarka pozytywnie się wyróżniała w Europie pod względem dynamiki. „Zieloną wyspą” staliśmy się także za sprawą popytowego efektu absorpcji środków unijnych. Jednak jeżeli nie wywołują one w znaczącej mierze trwałego efektu podażowego – a tak właśnie jest w naszym przypadku – to nie przyczyniają się w zadowalającym stopniu do trwałości tendencji wzrostowej i rozwoju gospodarczego.

Środki unijne służą petryfikowaniu istniejących struktur i ochronie interesów grup je kontrolujących, zamiast innowacyjności i rozwojowi.

Nowy model rozwoju społeczno-gospodarczego nie będzie mógł się rozwinąć, jeśli nie zostaną przeprowadzone istotne zmiany funkcjonowania państwa i systemu politycznego. Do tych najistotniejszych zaliczamy:

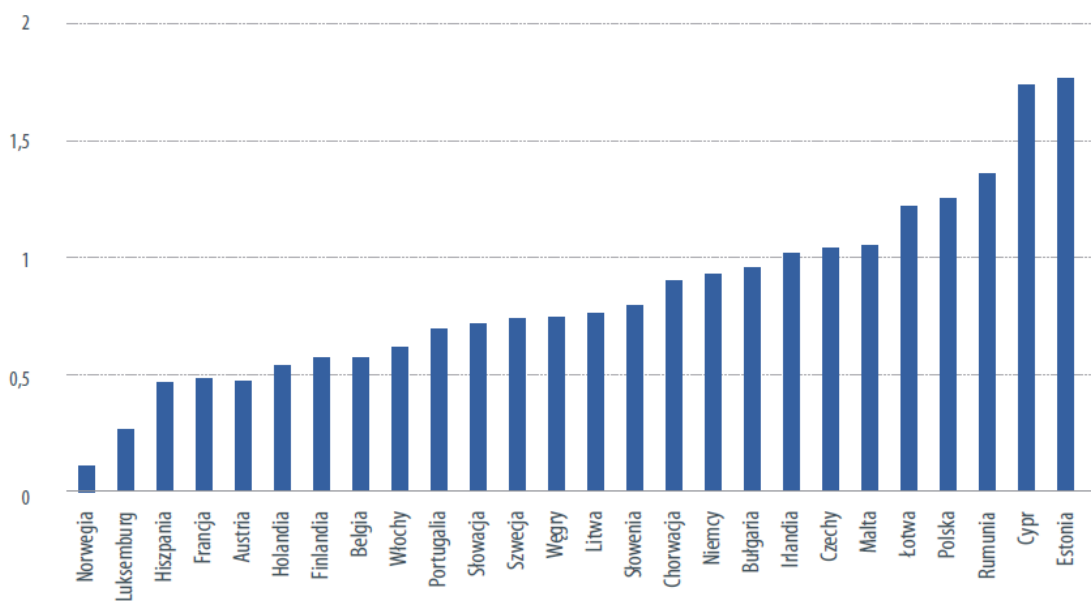
- kształtowanie kultury administracyjnej zorientowanej na osiągnięcie wymiennie określonych celów rozwojowych, w której procedura jest narzędziem, a nie wartością nadrzędną;
- formowanie systemu wielopoziomowego zarządzania w sferze publicznej i w odniesieniu do poszczególnych polityk publicznych; odejście od myślenia

wertykalnego na rzecz myślenia horyzontalnego w projektowaniu i prowadzeniu polityk oraz wdrażaniu programów publicznych;

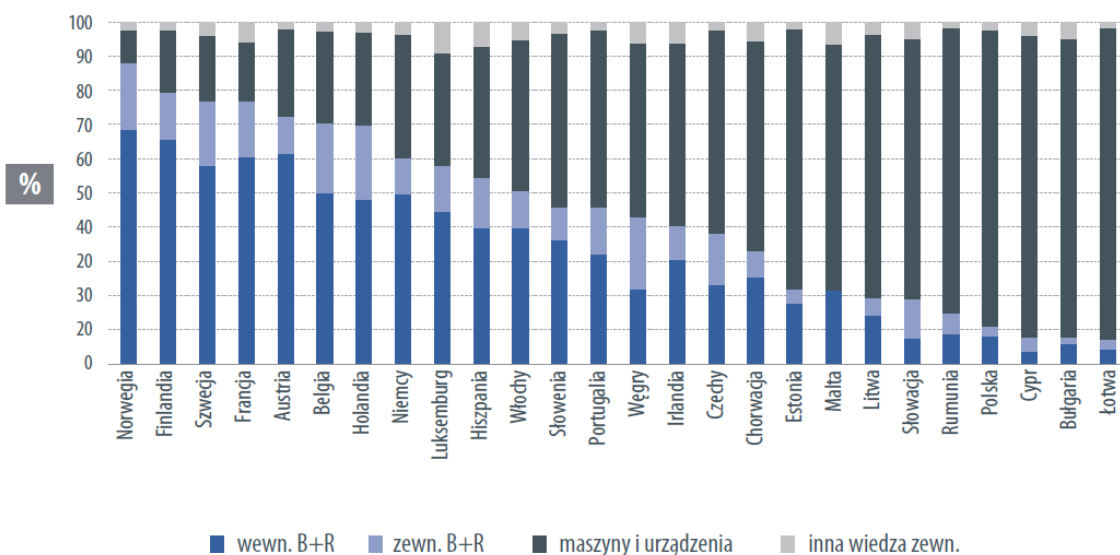
- ograniczenie niezliczonej liczby fasadowych komitetów i ciał opiniujących oraz wprowadzenie rozwiązań zapewniających praktyczną użyteczność procesów konsultacyjnych (tak dla władzy publicznej, jak i dla beneficjentów i interesariuszy jej określonych działań);
- nasycenie administracji publicznej nowoczesnymi technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi (e-administracja, portale, intranet, informatyczne systemy przepływu informacji i dokumentów, bazy danych, informatyczne narzędzia wspierania procesów decyzyjnych);
- stosowanie elastycznych i zadaniowych form organizacyjnych wyprowadzonych z koncepcji organizacji uczącej się (stosowanie płaskich struktur organizacyjnych, wprowadzanie formuły zespołów zadaniowych oraz efektywnych systemów informacyjno-komunikacyjnych zorientowanych na szybki przepływ informacji i wiedzy);
- stworzenie wysokiej rangi zaplecza analityczno-projekcyjnego rządu;
- stworzenie systemu analiz polityk publicznych, także przy pomocy krajowych środowisk uniwersyteckich, dostarczających decydomentom rzetelnych podstaw do dokonywania strategicznych wyborów;
- doskonalenie kompetencji zawodowych urzędników (skuteczny system szkoleń i doskonalenia zawodowego, wprowadzanie bodźców skłaniających do podnoszenia kompetencji zawodowych, konkurencyjne systemy rekrutacji pracowników, zobiektywizowane oceny pracownicze oraz planowanie rozwoju zawodowego);
- faktyczne wykorzystywanie wyników badań ewaluacyjnych w procesach decyzyjnych.

Dla rozwoju Polski zasadniczą kwestią jest przełamanie dominującego modelu „dyfuzji naśladowczej” i stopniowe kształtowanie innego modelu innowacyjności, określanego jako „dyfuzja kreatywna”. Dominacja modelu „dyfuzji naśladowczej” jest charakterystyczna dla nowych środkowo-europejskich państw członkowskich i typowa dla państw rozwijających się. I to wyraźnie różni je od większości „starych” państw UE (zob. rysunek 10 i 11).

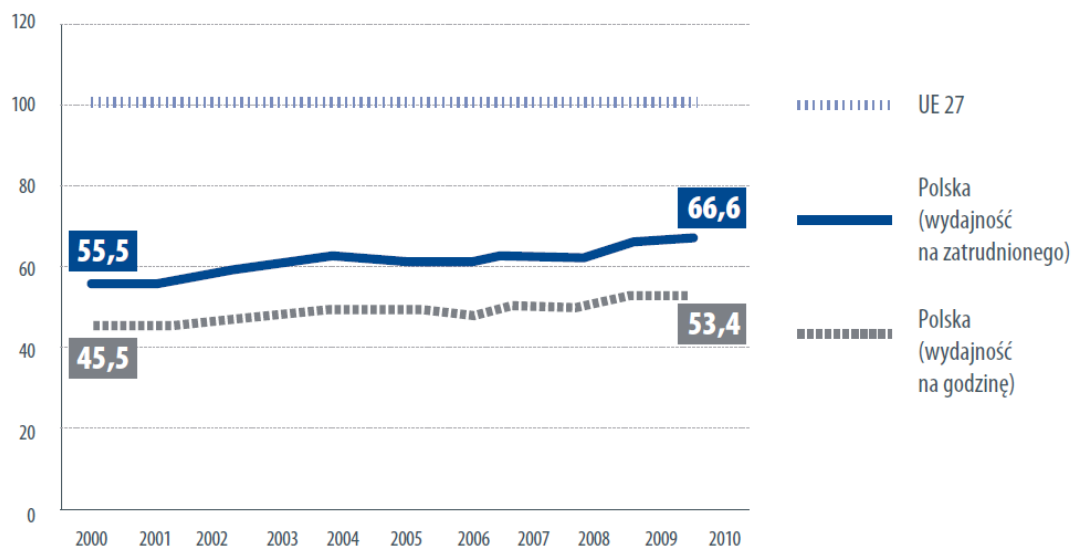
Wydatki na nabycie maszyn, urządzeń i oprogramowania oraz innej wiedzy zewnętrznej w relacji do obrotów (w %) w 2008 r.

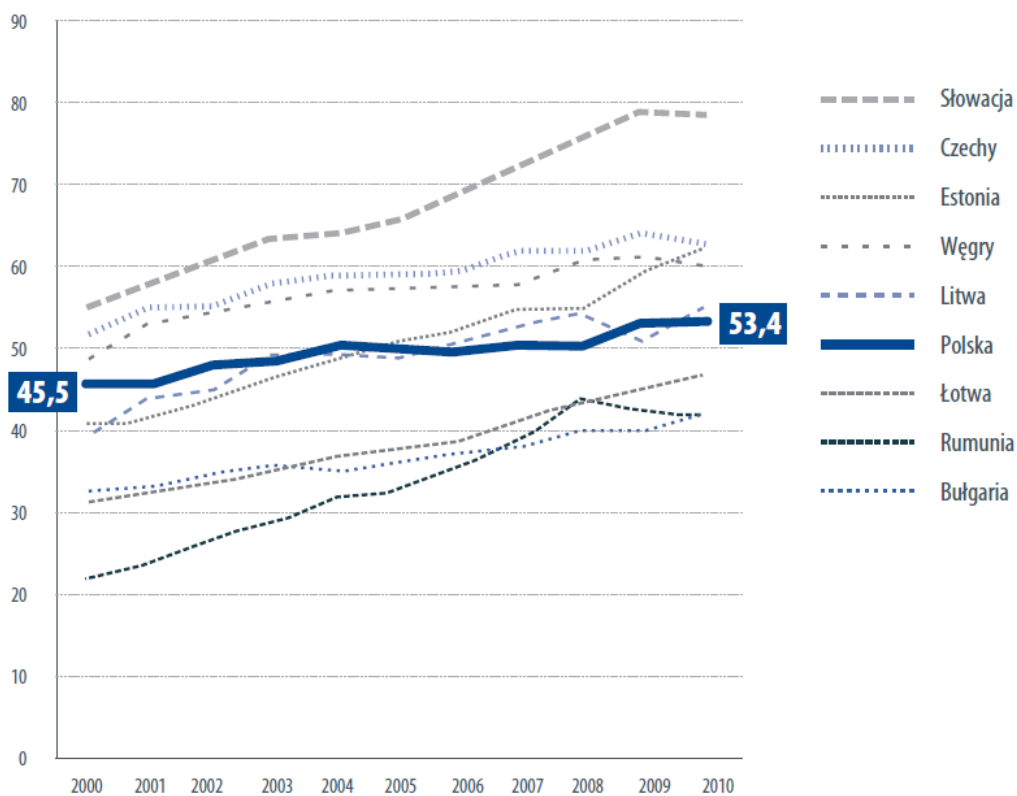
Udział poszczególnych rodzajów wydatków innowacyjnych w wydatkach innowacyjnych ogółem w wybranych krajach biorących udział w badaniach CIS 2008

Wydajność pracy w Polsce i Unii Europejskiej (UE 27 = 100) w latach 2000–2010

Wydajność pracy na jedną roboczogodzinę w wybranych krajach akcesyjnych w latach 2000–2010 (UE 27 = 100)

Hausner, J. (red): Konkurencyjna Polska. Jak awansować w światowej lidze gospodarczej?, Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej; Kraków 2013, część 2: Rekomendacje 2014, wybrane tezy

W globalnej gospodarce rynkowej konkurują nie tylko firmy, ale także państwa. Ich rola w tym zakresie polega zwłaszcza na tworzeniu odpowiedniego ładu instytucjonalnego, zapewniającego korzystne warunki dla przedsiębiorczości. Państwa są także aktywnym uczestnikiem gospodarki, wypełniając w ten sposób swoje strukturalno-rozwojowe funkcje, m.in. prowadzą (nową) politykę przemysłową, która odpowiednio łączy podejście sektorowe i horyzontalne, tak aby promować innowacyjność podmiotów gospodarczych. Państwo nie może skutecznie prowadzić takiej polityki nie wchodząc w partnerską współpracę w ramach horyzontalnych sieci koordynacji działań gospodarczych. Uczestnictwo w takich sieciach powinno być powierzane przede wszystkim wyspecjalizowanym, profesjonalnym, autonomicznym, elastycznym i innowacyjnym agencjom publicznym, z kadrą na najwyższym światowym poziomie. Bez skutecznych działań zorientowanych na podnoszenie konkurencyjności gospodarki krajowej państwu grozi wpadnięcie w „pułapkę średniego” dochodu.

W przypadku Polski zagrożenie wpadnięcia w omawianą pułapkę należy wiązać przede wszystkim z następującymi strukturalnymi cechami i słabościami:

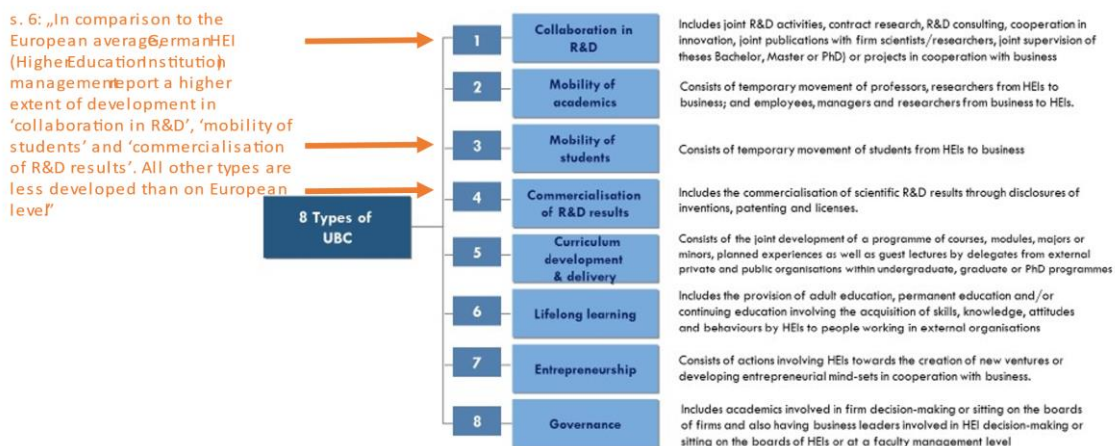
- stopniowo wyczerpuje się dotychczasowa formuła rozwoju polskiej gospodarki, oparta na imitacji, wytwarzaniu relatywnie prostych produktów po niskim koszcie;
- po stronie popytu wyczerpują się proste rezerwy (spadek stopy oszczędności i wzrost zadłużenia) wzrostu konsumpcji;
- oszczędności krajowe pozostają na niskim poziomie;
- będzie następowało pogorszenie sytuacji demograficznej i zmniejszenie zasobów pracy;
- niska jest efektywność publicznego systemu wsparcia dla innowacji i B+R oraz niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw;
- system edukacji wciąż w niewielkim stopniu kształci kadry dla gospodarki opartej na wiedzy i jest mało otwarty na świat;
- poziom zużycia majątku trwałego jest wysoki, a wydatki inwestycyjne przedsiębiorstw niskie;
- eksport charakteryzuje nadal niski poziom dywersyfikacji geograficznej oraz niski udział produktów high-tech;
- niski poziom otwarcia rynku pracy dla wysoko wykształconej imigracji, brak inteligentnej polityki przyciągania zagranicznego kapitału ludzkiego;
- chroniczna niestabilność rozwiązań prawnych, powodująca wysoką niepewność co do wielkości obciążeń fiskalnych i podstawowych składników rachunku kosztów;
- niska sprawność i nieprzyjazność administracji publicznej w relacji do podmiotów gospodarczych, co powoduje wzrost ryzyka gospodarczego i kosztów transakcyjnych.

Osiem tematycznych obszarów rekomendacji dla działań na rzecz konkurencyjności polskiej gospodarki

Warto – jak sądzę – spojrzeć na sposób merytorycznego ustrukturyzowania problemu współpracy nauki i biznesu w Niemczech.

Nauka-biznes: przestrzenie współpracy

Źródło: The state of University-Business Cooperation in Germany, Science-to-Business Marketing Research Centre – apprimo, 2013

Na powyżej zarysowanym tle przedstawiam przygotowane na spotkanie Think Thanku NCBiR tezy do dyskusji i rozpracowania. Zostały sformułowane w rezultacie dwóch dyskusji zespołu roboczego, którego skład załączam na końcu dokumentu, przed specjalnie przygotowanym przez dr Tomasza Geodeckiego z UEK aneksem statystycznym.

Miejsca gdzie świat nauki i świat biznesu się rozchodzą

1. Współpraca nauki i biznesu w Polsce jest efemeryczna, a jej jednostkowe przykłady często podnosi się do rangi wydarzeń o charakterze unikalnych innowacji. Nieadekwatność oceny tworzonej relacji nauka-biznes dobrze podkreśla nasze deficyty w tym obszarze. W konsekwencji pojawiające się przejawy współpracy nie mogą przekładać się na trwałe efekty i budować stabilnych podstaw rozwojowych państwa. Należy też podkreślić, że przejawy tej współpracy zasadniczo różnicują się w przestrzeni wykazując silną polaryzację w największych ośrodkach miejskich przy jednoczesnej peryferyzacji i marginalizacji zarówno ośrodków naukowych, jak i podmiotów gospodarczych położonych poza tymi obszarami. Brak efektywnej współpracy w Polsce między nauką a biznesem jest konsekwencją głębokiej dychotomii tych systemów oraz głęboko zakorzonej wzajemnej krytycznej oceny.
2. Świat nauki i świat biznesu w Polsce to światy, które w niewielkim stopniu współpracują w zakresie badań naukowych. Powodem tego są zarówno odmienne oczekiwania tych światów tak co do celów i form tej współpracy, jak i zasoby przez nie posiadane oraz jakość rezultatów, do których dążą i które się dla nich liczą.

3. Odmiennosc tych oczekiwan wynika zarowno z roznych dynamik cechujacych te swiaty, kryteriow pomiaru sukcesu oraz systemow motywacji.
4. Asymetrycznosc zasobow wystepujaca miedzy swiatem nauki w Polsce z swiatem biznesu, w duzej mierze wynikajaca z wielkosci publicznych nakladow, szczegolnie w przypadkach duzych firm i korporacji miedzynarodowych jest oczywista. Jej konsekwencja jest rozwijanie przez te ostatnie wlasnych potencjalow badawczych opartych o wyrafinowane (kosztowne) technologie badawcze i wysokiej klasy badaczy (sowicie oplacanych, nierzadko „przejetych ze swiata nauki”) zorientowanych wylacznie na prace badawcza.
5. Przedsiębiorstwa krajowe koncentrują się zasadniczo na innowacjach procesowych, czyli usprawnianiu dotychczasowych wdrozonych procesów. W marginalnym stopniu dokonują innowacji związanych z wdrażaniem nowych procesów.
6. Ich innowacyjnosc jest tym samym glownie naśladowcza – odtwórcza. Zasadniczym nośnikiem innowacji w polskiej gospodarce są inwestycje zagraniczne w majątek wytwórczy.
7. Konsekwencjami tego stanu rzeczy są miedzy innymi:
 - a) relatywne niewielki potencjal badawczy polskich uczelni; przy czym i tak wiekszosc potencjalu naukowo-badawczego jest w naszym kraju skupiona w uczelniach;
 - b) relatywnie niewielki udzial polskich uczelni w stymulowaniu konkurencyjnosci i technologicznego zaawansowania polskiej gospodarki;
 - c) marginalizowanie roli polskich uczelni przez swiat biznesu (syndrom „wynajmiemy laboratorium”).
8. Szansa na przeniesienie polskiej nauki na inną trajektorię jest uruchomienie strategicznych, odważnych co do wizji i zasobnych co do srodkow finansowych, publicznych strategicznych programow rozwojowych, ktorzych realizacja powinna bazowac na wieloletnim zaangażowaniu polskich uczelni (o tego typu przedsięwzięciach pisala M. Mazzucato w „Mission Economy”).

Kształcenie – miejsce, gdzie świat nauki i świat biznesu się spotykają?

9. Wydaje się, że to co jest obecnie najbardziej oczywistym obszarem współpracy świata biznesu i świata nauki jest rozwijanie wysokich kompetencji poprzez proces kształcenia akademickiego.
10. Świat biznesu potrzebuje, pomimo postępującej automatyzacji i systemów opartych na algorytmach, nowych pracowników, w tym talentów.
11. Pomimo różnych prób „obchodzenia” uniwersytetów w zakresie kształcenia (np. akademie biznesu, „rekrutacja maturzystów itp.) świat biznesu nie może obejść się bez uniwersytetów.
12. Staje się to szczególnie widoczne w sytuacji, w której to wysokie i uniwersalne kompetencje stają się najważniejszym typem kompetencji w nowoczesnych, dramatycznie szybko transformującej się gospodarce. Tego typu kompetencji nie sposób kształtować poza uczelniami.

13. Potrzebny do tego jest specyficzny rodzaj partnerstwa między światem nauki i światem biznesu jaki ukształtował się na przykład ramach uruchamiania i prowadzenia kierunku Global Business Services realizowanego przez UEK we współpracy z 25 globalnymi firmami zlokalizowanymi w Krakowie.
14. Następnym niezbędnym krokiem w tej współpracy musi być podjęcie współpracy badawczej, bowiem bez wysokiej jakości badań naukowych nie sposób zapewnić wysokiej jakości kształcenia i rozwijania wysokich kompetencji.

Ale ograniczenie współpracy do kształcenia ma sens tylko w krótkim okresie czasu

15. Dlatego też konieczne jest wspólne uruchamianie przez świat nauki i świat biznesu Funduszy Doskonałości Naukowej, które powinny służyć jako instrumenty finansowania zaawansowanych badań, których wyniki są wykorzystywane w procesie budowania (przebudowywania) kompetencji warunkujących rozwój nowoczesnej, adaptacyjnej (rezyliantnej), konkurencyjnej i technologicznie zawansowanej gospodarki.
16. To jednak wymaga odpowiednich ram regulacyjnych i finansowych.

Działania po stronie uczelni

17. Koncentrowanie się na tworzeniu w uczelniach centrów transferu technologii i spółek celowych niewiele da, jeśli nie ma na uczelniach ukształtowanego i dobrze osadzonego procesu wytwarzania przedmiotu transferu, czyli systematycznego prowadzenia badań aplikacyjnych i uczelnia nie ma wiele do zaoferowania podmiotom biznesowym.
18. Barię jest przeciążenie dydaktyczne pracowników uczelni, wzmagane narastającymi trudnościami finansowymi. Jednocześnie system oceny pracowników oraz uczelni wymusza koncentrację uwagi na wysoko punktowanych publikacjach. Wskazane są rozwiązania, które pozwolą przełamywać pogłębiającą się odrębność i dezintegrację trzech wymiarów aktywności uczelnianej – dydaktycznej, naukowo-publikacyjnej oraz badawczo-wdrożeniowej.
19. Obiecującym rozwiązaniem w rozwijaniu współpracy uczelni i instytutów naukowych z biznesem mogą być doktoraty wdrożeniowe. Utworzone na uczelniach szkoły doktorskie powinny zostać tak ukierunkowane.
20. Przełomem we współpracy uczelni z przedsiębiorstwami byłoby ustanawianie nowych faktycznie dualnych kierunków studiów projektowanych i realizowanych wspólnie przez pracowników uczelni oraz przedsiębiorstw gotowych długofalowo włączyć się do takiego przedsięwzięcia.
21. Wypracowanie zachęcających do podejmowania aktywności zasad związanych z wynagradzaniem pracowników w projektach wdrożeniowych, w tym odstąpienie od narzutów w wysokościach dyskwalifikujących każdą aplikację przygotowywaną przez jednostkę naukową w rynkowych postępowaniach przetargowych.

22. Zapewnienie stałej pomocy administracyjnej w każdym projekcie realizowanym w ramach współpracy nauka-biznes. Pracownik naukowy powinien koncentrować się na zagadnieniach merytorycznych a nie angażować czas na pokonywanie wewnętrznych barier biurokratycznych.
23. Zmiana zasad ochrony praw autorskich i wewnątrzuczelnianych regulacji dotyczących tego obszaru, które obecnie w wielu przypadkach skutecznie zniechęcają do podejmowania jakichkolwiek aktywności w relacji nauka-biznes.
24. Podniesienie prestiżu prac wdrożeniowych w aktywnościach zawodowych pracowników naukowych – ocena okresowa/awans zawodowy. Obecnie często patrzy się na nie jak na formę niezdrowego dodatkowego zarobkowania, która nie ma nic wspólnego z uprawianiem nauki. Ma to konsekwencje podczas awansów zawodowych (czasami tragiczne i trudne do zrozumienia) oraz osłabia zasadniczo trzecią misję uniwersytetu, która staje się pustą deklaracją w strategiach rozwoju uczelni, nieopartą realnymi aktywnościami.
25. Uczelnie powinny tworzyć interdyscyplinarne zespoły konsultingowe, kierując przygotowaną przez nie ofertę do różnego rodzaju organizacji, szczególnie organizacji publicznych. Szczególnie obiecującym obszarem w tym zakresie może być opracowywanie i stosowanie nowoczesnych narzędzi analitycznych oraz doradztwo na nich oparte.
26. Szczególnie ważnym dla uczelni partnerem w zakresie współpracy badawczo-rozwojowej powinny być władze samorządowe, zwłaszcza władze dużych miast, spółki komunalne oraz organizacje świadczące usługi publiczne (np. szpitale). Regionalne Programy Operacyjne powinny być ukierunkowane na finansowanie takiej współpracy i wdrażanie jej efektów.
27. Możliwości oferowania aplikacyjnych wyników prac badawczo-rozwojowych uczelni byłyby odczuwalnie większe, gdyby współpracowały one ze sobą i tworzyły międzyuczelniane i interdyscyplinarne zespoły badawcze.

Działania po stronie polityki publicznej

28. Polityka przemysłowa powinna mieć orientację przedsiębiorczo-rynkową a nie - etatystyczno-protekcjonistyczną.
29. Niezbędne są duże przedsięwzięcia publiczne wynikające ze strategicznych programów rozwojowych. Ale nie może to oznaczać politycznego faworyzowania spółek skarbu państwa, bowiem niszczy to mechanizm rynkowej konkurencji.
30. Polityka przemysłowa winna wspierać formowanie klastrów produktywności - klastrów nowej generacji, które nie mogą być monosektorowe czy monoproduktowe, ale grupować się wokół produktywnego wykorzystania określonych zasobów – lokalnych, regionalnych czy krajowych.
31. Preferowaną formą klastrów produktywności powinny być konsorcja naukowo-przemysłowe.
32. Ukierunkowanie działań NCBiR na postępowania konkursowe integrujące potencjał naukowy wokół rozwiązywania aktualnych problemów społecznych i gospodarczych

państwa – tworzenie możliwości łączenia potencjałów najlepszych ekspertów i ośrodków, a nie ich konkurowania, które i tak kończy się poza merytorycznymi politycznymi rozstrzygnięciami – patrz np. ostatnie konkursy GOSPOSTRATEG, w tym dotyczące przeciwdziałania wykluczeniu komunikacyjnemu.

33. Wskazane jest wsparcie (np. poprzez dodatkową punktację) dla projektów badawczych rozwiązujących szersze horyzontalne wyzwanie, które mogą być wykorzystane przez szereg firm, a nie tylko przez jedno przedsiębiorstwo.
34. Publiczne wsparcie dla inwestorów zagranicznych powinno być powiązane z lokowaniem przez nie w naszym kraju centrów badawczo-rozwojowych.
35. Barię w prowadzeniu badań aplikacyjnych i wdrażaniu ich rezultatów są regulacje prawne, w tym prawo zamówień publicznych.
36. Konieczne jest wprowadzenie zasad wynagradzania w projektach europejskich zgodnych z praktyką pozostałych państw członkowskich.

Grupa robocza: Współpraca nauki z biznesem – lista uczestników

I.p.	Imię i nazwisko	Stanowisko
1	Prof. UEK dr hab. Piotr Buła	Prorektor ds. Projektów i Współpracy, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
2	prof. dr hab. Paweł Churski	Dziekan, Kierownik Zakładu Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Zakład Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
3	prof. dr hab. Marek Ćwiklicki	Katedra Zarządzania Organizacjami Publicznymi Kolegium Gospodarki i Administracji Publicznej Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
4	mgr Anna Gomola	Katedra Empirycznych Analiz Stabilności Gospodarczej, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
5	prof. dr hab. Jerzy Hausner	Przewodniczący Rady Programowej Open Eyes Economy Summit, Fundacja GAP
6	Renata Juraszczyk	Kierownik działu transferu i współpracy z biznesem UEK
7	dr inż. Konrad Kolegowicz	Prezes Zarządu, Centrum Komerccjalizacji Badań Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie sp. z o.o.
8	dr hab. Regina Lenart- Gansiniec, prof. UJ	Instytut Spraw Publicznych Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytet Jagielloński
9	dr Natalia Maksymowicz Mróz	Instytut Socjologii, Uniwersytet Szczeciński
10	dr hab. Łukasz Mamica, prof. UEK	Katedra Gospodarki Publicznej Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
11	dr hab. Stanisław Mazur, prof. UEK	Rektor Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie
12	dr hab. Krystyna Nizioł, prof. US	Koordinator ds. wymiany międzynarodowej, Uniwersytet Szczeciński
13	prof. dr hab. Ewelina Nojszewska	Kolegium Zarządzania i Finansów Katedra Ekonomii Stosowanej Szkola Główna Handlowa w Warszawie
14	dr Paweł Oleksy	Katedra Rynków Finansowych Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
15	dr Monika Sady	Kierownik Zespołu. ds. Rozwoju Społecznego i Ekologicznego, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
16	mgr Agnieszka Słomczyńska	doktorantka, dyscyplina: nauki prawne Szkola Doktorska Uniwersytetu Szczecińskiego

Aneks statystyczny opracowany przez dra Tomasza Geodeckiego w odrębnej prezentacji.

Uzupełnienia

Wszystkie programy rozwojowe powinny mieć wbudowany komponent badawczo-rozwojowy. Jednocześnie ich konstrukcja musi być wielowymiarowa: technologia, instytucje, gospodarowanie, edukacja, kultura.

W specjalnych strefach ekonomicznych należy uruchamiać inwestycje, które są skojarzone z działalnością istniejących krajowych ośrodków badawczo-rozwojowych lub nowotworzonych. Te ośrodki powinny się m.in. specjalizować w prowadzeniu doktoratów wdrożeniowych.